

Oponentní posudek diplomové práce

Diplomant: Michaela Machovičová

Název diplomové práce: Šikana na 1. stupni ZŠ

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Stará, PhD.

Diplomová práce M. Machovičové se věnuje tématu šikany, které se teoreticky a empiricky začalo rozvíjet v české pedagogické a psychologické literatuře až počátkem 90. let 20. století. Je to téma vhodné pro diplomovou práci, neboť skýtá mnoho přesahů a inspirací pro školskou praxi i pro budoucí pedagogické uplatnění diplomantky.

Text diplomové práce je napsaný velmi srozumitelně, text sleduje logickou strukturu a autorka hojně využívá odkazování v rámci textu na jednotlivé kapitoly, čímž čtenáře provádí textovou strukturou a usnadňuje mu orientaci v textu. Rozsáhlejší doplňující materiál, jehož zařazení do textu diplomové práce by narušilo plynulost struktury textu a logickou návaznost jednotlivých částí, autorka vhodně umístila do příloh diplomové práce (celkem 62 stran). Autorka dělí diplomovou práci na dvě části – teoretickou a praktickou. Zde bych navrhol jedinou změnu ve struktuře, a sice praktickou část bych doporučoval nazvat „empirická část“, neboť se jedná o popis výzkumu (popis výzkumného vzorku, cílů výzkumu, výzkumných metod a vyhodnocení výzkumu). Až třetí část diplomové práce by se mohla nazývat „praktická část“, neboť pojednává o možnostech primární prevence šikanování na školách (kap. 20).

V teoretické části práce diplomantka nejprve definuje základní pojmy práce (různá pojetí pojmu šikana, prevence, agrese aj.), se kterými pak dále v textu pracuje důsledně. Autorka pečlivě a v souladu s územ oboru pracuje s literaturou, oceňuji především, že kromě základních titulů českých autorů (Kolář, Řičan, Bendl) využívá i mezinárodních titulů, které jsou základem většiny zahraničních prací v této oblasti (především Olweus), a také dalších anglicky psaných pramenů. Velmi kladně hodnotím, že autorka pouze nepokládá teoretické přístupy jednotlivých autorů vedle sebe, ale dokáže je dobře porovnávat, informace syntetizovat, ba dokonce reflektovat odbornou diskusi a kriticky ji hodnotit (např. rozdíly v postupu vyšetřování šikany podle Koláře a Řičana v kap. 9).

V praktické části diplomantka především popisuje akční výzkum, který provedla na dvou základních školách - pražské a chomutovské. Všechny cíle práce, které diplomantka formuluje v úvodu této části, také důsledně naplnila. Z metodologického hlediska bych vyzdvihl především dobré formulování hypotéz výzkumu i volbu kombinovaného výzkumného designu pro naplnění cílů práce – kombinace kvantitativních metod (dotazníkové šetření) a kvalitativních metod (pozorování a interview). Autorka splnila všechna kritéria pro akční výzkum, který může provádět učitel pro své vlastní potřeby a zlepšování vlastní pedagogické práce. Diplomantka využila standardizovaného dotazníku, který byl ověřen na velkém vzorku respondentů v předchozích výzkumech. Použití takového nástroje nabízí srovnání výsledků vlastní školy (či třídy) se zjištěními z rozsáhlejších výzkumných šetření. Na tomto předpokladu také diplomantka založila formulaci a následně ověřování hypotézy č. 1 o míře výskytu šikany. Abychom mohli rozhodnout o platnosti či zamítnutí některých dalších hypotéz, které diplomantka formulovala (především H2 a H3), bylo by zapotřebí využít pokročilejších statistických metod pro testování hypotéz či zjišťování souvislostí mezi proměnnými (HYP 3). Nicméně toto nelze považovat za nedostatek zpracování výzkumu ze strany diplomantky, neboť statistika není součástí magisterského

studia, jehož výstupem je předkládaná práce. Propracované zpracování výsledků výzkumu také není nutné pro vyhodnocení akčního výzkumu, na který nejsou kladeny přísné metodologické požadavky. Na tuto skutečnost upozorňuji především jako na možnost dalšího zdokonalení předkládané práce a možnosti jejího následného publikování v člancích pro učitele, případně prezentace na konferencích učitelů. Výzkum, který diplomantka provedla hodnotím celkově jako velmi promyšlený, důsledně zpracovaný a také prezentace výsledků v podobě grafů v příloze je názorná i přesná. Velmi kladně hodnotím také popis výzkumného vzorku - podrobný popis škol i jednotlivých tříd, které se výzkumu účastnily. Autorka zde prokázala schopnost reflektovat a kriticky hodnotit provedená pozorování ve školách i vybraných třídách, jistá míra subjektivity soudů, které jsou v této části obsaženy v interpretacích, není na škodu práci, ale je nedílnou součástí kvalitativního výzkumu.

Kromě popisu výzkumu a vyhodnocení jeho výsledků autorka v této části práce představuje možnosti primární prevence šikanování, a to se zvláštním zřetelem k 1. stupni ZŠ, který vymezuje rozsah i tematické zaměření celé práce. Kapitola o primární prevenci šikany plynule navazuje na interpretaci výsledků provedeného výzkumu, který ukázal na nutnost řešení šikany, jejíž výskyt na školách ze vzorku není zanedbatelný, ale představuje závažný problém k řešení. Autorka popisuje nejen metody a formy práce, které jsou navrženy v odborné literatuře, ale také přikládá inspirativní metody, které vyzkoušela ve vybraných londýnských školách. Všechny uvedené rady a doporučení k primární prevenci šikanování lze považovat za vhodně zvolené pro danou věkovou kategorii žáků a jejich popis je dostatečný pro jejich úspěšnou aplikaci do školní práce (včetně fotodokumentace v přílohách) i jako inspiraci pro další učitele. Autorka také sama uvedené metody primární prevence vyzkoušela v praxi na obou vybraných školách, a tak lze ocenit, že praktická část práce byla především testována a ověřena ve školní realitě.

Práce Michaely Machovičové je ve všech ohledech zcela vyhovující a doporučuji ji k obhajobě. Diplomantka prokázala dobré teoretické myšlení, zvládla metodologii a její přístup a navržená opatření primární prevence jsou nejen originální, ale především inspirativní pro školní praxi. Cíle práce, které si autorka kladla, byly splněny nadprůměrně, a proto navrhuji hodnotit práci stupněm *výborně*.

Při obhajobě doporučuji položit autorce tyto otázky:

1. Jaký je rozsah a specifika (formy) šikany na 1. stupni ZŠ v porovnání s vyššími stupni vzdělávání? Můžeme zaznamenat nárůst šikany s věkem žáků – šikanují starší žáci více než mladší žáci? Mění se formy šikany a jejich výskyt v závislosti na věku agresorů?
2. Jak souvisí sociální klima školy a třídy s výskytem šikany? Má na výskyt šikany větší vliv třídní nebo školní klima, pokud je můžeme od sebe oddělit? Jaký vztah mají navržená opatření primární prevence šikany k oběma typům sociálního klimatu.

V Praze 2. května 2006

Mgr. *David* Greger, Ph.D.